

Marko JOSIPOVIĆ

Stoljeće u službi čovjeka

Simpozij o HKD Napredak

*Mnogom je Napredak pružio pomoć
zato nek' ime se njegovo zlati.
Narod ga neće zaboravit' nikad:
od svih mu hvala! I Bog nek' mu plati!*

Dragutin Domjanić

Ove se godine navršava puno stoljeće otkako su 1902. god. u Mostaru i Sarajevu osnovana društva za potpomaganje odgoja i izobrazbe hrvatske mladeži. Prvo je 14. rujna 1902. u Mostaru utemeljeno "Hrvatsko potporno društvo za potrebne dake srednjih i visokih škola iz Bosne i Hercegovine", a 11. studenoga 1902. u Sarajevu "Hrvatsko društvo za namještanje djece u zanate i trgovinu", koje je 1905. god. dobilo naziv "Hrvatsko društvo Napredak - za potpomaganje naučnika i daka Hrvata - katolika Sarajevo". Nastala odvojeno, ali otpočetak suradujući, dva su se društva, doduše ne bez određenih poteškoća, ujedinila 9. lipnja 1907. u jednu ustanovu s imenom "Hrvatsko kulturno društvo Napredak" i sjedištem u Sarajevu.

I kad je suradnički djelovao udvoje, a pogotovo nakon ujedinjenja, *Napredak* je bio i ostao ustanova u službi čovjeka. U službi u prvom redu mladoga, a onda i zreloga i odmakloga u dobi, isprva samo Hrvata, ubrzo i pripadnika ostalih naroda, isprva katolika, ubrzo i nekatolika, za njegovo kulturno, intelektualno i umjetničko unaprijeđenje i obogaćenje. I premda je 1949. god., kao i sva druga nacionalna društva, bio zabranjen, dokitnut i prisiljen na "šutnju", *Napredak* je živio. Živio je u sjećanju svih koji su Društvu pripadali. živio je u zahvalnosti svih, a bili su brojni, kojima je pomogao da steknu naobrazbu i napokon dobiju kruh u ruke, brojnima koji su preko *Napretka* stekli ili proširili svoje kulturne horizonte... Živio je kao želja i nada u srcima i u duhu brojnih pojedinaca i skupina ljudi, koji su, svjesni važnosti jedne takve ustanove, nestrpljivo iščekivali nastavak njegova slobodnog djelovanja, što potvrđuje oduševljenje kojim je dočekano i popraćeno obnavljanje Društva 29. rujna 1990.

Stoljetnicu osnutka *Napretka* uprava je s pravom željela iskoristiti u svrhu pobližeg istraživanja povijesti i raznovrsne djelatnosti Društva i tako je približiti sadašnjoj generaciji napretkovaca i široj javnosti, što može biti vrlo inspirativno za rad u sadašnjosti i budućnosti. U tom kontekstu, u nizu manifestacija koje se pod geslom "Sto godina u službi čovjeka" održavaju tijekom cijele jubilejske godine, kako u organizaciji Središnjice u Sarajevu tako i Podružnica i raznih *Napretkovih* udruga, pripremljen je te 6. i 7. rujna 2002. u Vrhbosanskoj katoličkoj bogosloviji u Sarajevu održan znanstveni skup o stoljetnoj povijesti i bogatoj djelatnosti *Napretka*, pod naslovom: "Stoljeće *HKD Napredak* (1902.-2002.)".

Na poziv organizacijskog odbora, za sudjelovanje na simpoziju prijavila su se 44 znanstvenika i kulturna djelatnika raznih profila. Neki su se i samoinicijativno prijavili. Svakom je sudioniku ostavljena mogućnost da prema svom području zanimanja sam odabere i prijavi temu s kojom će nastupiti. Kao što je širok spektar *Napretkovih* aktivnosti i djelatnosti tijekom stotinu godina, izuzimajući spomenuto razdoblje "šutnje", tako je bogat i mozaik prijavljenih tema za simpozij. Ipak, na simpoziju je pročitano ukupno 38 radova. Zbog važnosti ovog kulturno-znanstvenog događaja smatramo korisnim navesti imena svih predavača i teme njihovih izlaganja, uz napomenu da su neki autori poslali tekst svoga rada a sami nisu mogli sudjelovati na Simpoziju.

Prvog dana simpozija, 6. rujna 2002., prvo su u okviru svečanog otvaranja uvaženi članovi organizacijskog odbora i gosti, primjerice kardinal Vinko Puljić, nadbiskup vrhbosanski, prof. dr. Safet Halilović, predsjednik Federacije BiH, akademik Božidar Matić, predsjednik Akademije nauka i umjetnosti BiH, prof. dr. Boris Tihi, rektor Univerziteta u Sarajevu, prof. dr. Jakov Pehar, izaslanik Hrvatskog Sveučilišta u Mostaru, prof. dr. Franjo Topić, predsjednik *HKD Napredak*, predsjednici odnosno predstavnici srodnih kulturnih društava kao što su Matica hrvatska, Prosvjeta, Preporod i La Benevolencija, dr. Ibro Karabegović, direktor Istorijskog instituta u Sarajevu i drugi, pozdravili sudionike ističući značaj, ulogu i trajno vrijedna postignuća *Napretka* tijekom njegove povijesti. Potom su rezultate svojih istraživanja izložili sljedeći sudionici: dr. Franjo Kožul (*Povijesna uloga Napretka*), dr. Andrija Nikić (*Hercegovački fratri su osnovali HKD Napredak*), dr. Milenko Brkić (*Hrvatska narodna zajednica i HKD Napredak - jedno srce i jedna duša*), dr. Franjo Topić (*Anto Alaupović i Napredak*), dr. Tomo Vukšić (*Prefekti Napretkova konvikta u Mostaru*), dr. Srećko Džaja (*Društvo Napredak u jugoslavističkom razdoblju*), mr. Vera Katz (*Političke prilike u BiH koje su uvjetovale zabranu rada nacionalnih kulturnih društava s posebnim osvrtom na*

Napredak 1945.-1949.), dr. Zlatko Matijević (*Uloga Napretka u obilježavanju tisućgodišnjice hrvatskog kraljevstva 1925.*), dr. Pavo Živković (*Tisuću godina hrvatskog kraljevstva i Napredak*), dr. Zdravko Dizdar (*Uloga Glavne podružnice HKD Napredak - Zagreb u stvaranju mreže i radu Napretkovih organizacija na području Hrvatske 1921.-1949.*), dr. Stijepo Obad (*Napretkove podružnice i povjereništva u Dalmaciji između dva svjetska rata*), dr. Zdravko Matić (*Djelatnost, uloga i značaj HKD Napredak u Lici, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru 1926.-1945.*), dr. Stjepan Blažanović (*Glavna podružnica HKD Napredak u Zagrebu*), dr. Mirko Pejanović (*Napretkov model razvoja nacionalne kulture hrvatskog naroda u multietničkom BiH društvu*), dr. Jure Krišto (*Političke promjene i mijene povijesnih interpretacija u Napretkovim Kalendarima 1941.-1948.*), prof. Matko Kovačević (*Napretkovo arhivsko blago*), prof. Franjo Marić (*Napretkovi hrvatski narodni kalendari između 1907. i 2002. godine*), prof. Olga Lalević i prof. Andrea Dautović (*Bibliografija Napretkovih kalendara i glasila Napredak*).

Drugog dana simpozija svoja su izlaganja priopćili sljedeći istraživači fenomena HKD Napredak: dr. Stipe Kutleša (*Matica hrvatska i HKD Napredak*), mr. Suzana Leček (*HKD Napredak i Seljačka sloga u borbi za pismenost*), dr. Tomislav Išek (*Napretkova knjižnica*), dr. Milko Brković (*Povijesni prilozi Marka Perojevića u Napretkovim izdanjima*), dr. Ivo Pranjković (*Filološki rad Tugomira Alaupovića*), prof. Slobodan Kristić (*Doprinos Mate Lovrenovića razvitku Napretka*), akademik Zdravko Pujić (*Napredak i obrazovanje mladog naraštaja*), dr. Zdravko Milošević (*Napretkova glazba*), mo. Dževad Šabanagić (*Značaj muzičke umjetnosti HKD Napredak 1992.-1996.*), dr. Vlasta Žuljić (*Napretkovo graditeljstvo*), prof. Marina Bagarić (*Napretkova palača u Sarajevu u kontekstu hrvatske secesijske arhitekture*), dr. Žarko Primorac (*Bosna i Hercegovina - ekonomske perspektive*), mr. Hrvoje Šapina (*Analiza financijskih izvještaja Napretka 1906.-2002.*), književnik Radovan Marušić (*Nikola Šop i Jajce*), prof. Vojislav Vujanović (*Djelatnost Društva likovnih umjetnosti i dizajna*), prof. Tomislav Batinić (*Hrvatsko planinarsko društvo "Bjelašnica 1923."*), dr. Berislav Topić (*Napretkov rakurs o zdravstvu u Bosni i Hercegovini iz 1992. god.*), prof. Anto Zirdum (*Nacionalna kulturna društva - odgovor na globalizacijski totalitarizam*), dr. Ivan Markešić (*Zdravi ili truli plodovi. Je li Napretkov ekumenizam imao smisla u be/smislu rata u Bosni i Hercegovini*), dr. Mladen Bevanda (*Napretkov doprinos hrvatskom identitetu*).

Istraživački radovi predstavljeni na simpoziju obuhvatili su znatan dio *Napretkove* povijesti te povijest i djelovanje nekih podružnica, filo-

zofiju *Napretka*, njegove aktivnosti u raznim krajevima i na raznim kulturnim područjima, njegovu brigu za odgoj i obrazovanje mladeži, plodno izdavaštvo, gospodarsku djelatnost i graditeljstvo, doprinos znamenitijih napretkovaca kulturi i umjetnosti, suradnju sa srodnim društvima itd. U više je navrata istaknuto da su u okviru brige za odgoj i obrazovanje mladeži *Napretkovi* stipendisti bili i nobelovci Ivo Andrić i Vladimir Prelog. *Napredak* je prošao kroz sve kušnje brojnih društvenih, političkih, kulturnih i gospodarskih kriza i promjena u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, ali je u svim razdobljima ostao vjeran svojim programskim načelima, naime promicanju izobrazbe, kulture, duhovnosti uopće, na dobrobit prije svega hrvatskog puka, ali i svoga okruženja. Usprkos svim političkim i drugim previranjima, *Napredak* je sustavno i kontinuirano djelovao na crti izgradnje hrvatske nacionalne samobitnosti, no, nikad na štetu ili protiv drugih u Bosni i Hercegovini. Bio je i ostao u najplemenitijem smislu riječi u službi čovjeka.

Ipak, bogatstvo *Napretkove* povijesti i djelatnosti tijekom proteklih stotinu godina daleko nadilazi ono što je obuhvaćeno programom simpozija u Sarajevu, usprkos mnoštvu obrađenih tema. Primjerice, izostala su istraživanja *Napretkova* djelovanja na području srednje Bosne, Posavine, Banjaluke, Salvonije, te aktivnosti na humanitarnom i sportskom području, djelovanje u vrijeme posljednjeg rata kao i popis imovine oduzete Društvu 1949. god. Nakon predviđenog objavljivanja radova simpozija u posebnom zborniku, trebat će pristupiti novim istraživanjima kako bi se unekoliko popunili nedostaci i zadobio još obuhvatniji pogled na *Napredak*, na njegov doprinos kulturi i uopće na njegovo služenje čovjeku. No, ako i kad se i to dogodi, ostaje i doista će zauvijek ostati nepoznatim ono neizmjerljivo duhovno i kulturno obogaćenje tolikih pojedinaca i generacija koji su na ovaj ili onaj način bili povezani s *Napretkom* te ono čime su sami bili obogaćeni dalje prenosili i svjedočili. A sve govori da je to kulturno i duhovno obogaćenje iznimno veliko.

Nepreglednom nizu čestitara *HKD Napredak*, o stotoj obljetnici od osnivanja, za doprinos kulturnom razvoju Hrvata i boljitku svakoga čovjeka na ovim prostorima, pridružuje se i uredništvo časopisa *Vrhbosnensia* kao i Vrhbosanska katolička teologija, najstarija visokoškolska ustanova u Bosni i Hercegovini, koja izdaje ovaj časopis. Opravdano je očekivati da će *Napredak* s nesmanjenim oduševljenjem i požrtvovnošću svojih djelatnika i ubuduće ostati vjeran svojim načelima i nastaviti služiti čovjeku te tako "iznudujući" dobrim djelima zahvalnost Hrvata i drugih ljudi budućih pokoljenja potvrđivati i ozbiljavati svojevrsno proročanstvo pjesnika Dragutina Domjanića: "Narod ga neće zaboravit' nikad!"